

Pinzgauské plemeno si zaslúží priazeň našich chovateľov

Stáročná história chovu

Podrobnejšie informácie o histórii chovu plemena nachádzame v knihe profesora Pšenica Pinzgauský dobytok na Slovensku z roku 1990. Pinzgauské plemeno patrí k najtypickejším predstaviteľom plemien pochádzajúcich z alpskej oblasti. Za jeho domovinu môžeme považovať západnú časť Rakúska, konkrétnie oblasť Salzburg na úpätí masívu Hohé Tauern. Pinzgauský dobytok je pôvodným (autochtonným) plemenom rakúskych Álp, ktoré vzniklo splynutím rozličných plemien. Za prvotný dobytok týchto oblastí sa považuje dobytok chovaný Keltskimi, ovplyvňovaný po roku 500 n. l. jednofarebným červeným dobytkom nemeckých kmeňov Marcomanov, ktorí sa v období sťahovania národov usadili v oblasti Salzburgu, pozdĺž pobrežia riek Enns a Mur, v častiach horného Rakúska, v severnom, východnom a južnom Tirolsku a v Korutánsku. Tieto územia sa považujú za pôvodnú oblasť chovu pinzgauského plemena. V období medzi 14.–18. storočím, podľa iných prameňov najmä po roku 1690–1740, bol charakter pinzgauského dobytka farebne ovplyvnený tux-zillertalským dobytkom, od ktorého získal gaštanové sfarbenie s typickou bielou kresbou na chrbe, krízoch, bruchu, ako aj na predkolení a predlaktí. Okolo roku 1800 došlo k spojeniu troch lokálnych rázov, a to tirolského dobytka (Tiroler), dobytka z dolín Pinzgau a Pongau a dobytka Mölltaler, ktoré sa od seba odlišovali veľkosťou tela a živoucou hmotnosťou. Názov „Pinzgauer“ bol prvýkrát oficiálne použitý na označenie plemena už v roku 1846. Medzi rokmi 1780 a 1830 dochádzalo k expanzii plemena po celej Rakúsko-uhorskej monarchii. Pinzgauské plemeno sa postupne stalo veľmi obľúbeným pre jeho nenáročnosť, chodivosť, pokojný temperament, dobrú mliekovú aj mäsovú úžitkovosť. Obzvlášť obľúbené boli pinzgauské voly a kravy ako ľažné zvieratá pri

práci na poli, v lese i v doprave.

Dedičstvo monarchie treba zachovať

Pinzgauský dobytok získal postupne majoritný podiel vo všetkých oblastiach Rakúska, dostáva sa aj do Čiech a na Moravu, oblasti Slovenska, južného Poľska, Slovinska, Zakarpatskej Ukrajiny a Rumunska. Chov pinzgauského plemena mal svoje významné postavenie aj v Bavorsku. Počiatky chovu pinzgauského plemena na Slovensku sa datujú do 30. rokov 19. storočia, keď boli z Rakúska dovážané predovšetkým plemené býky, ale aj jalovice či kravy tohto plemena. Vzhľadom na to, že ide o plemeno horského typu, jeho chov od počiatku smeroval do horských a podhorských oblastí severného a severovýchodného Slovenska. Tu veľmi dobre naviazal na miestnu populáciu pôvodného karpatského červeného a sivohnedého plemena, krízence mali väčší telesný rámc, dosahovali lepšiu mliekovú a mäsovú úžitkovosť. Rovnako sa zlepšila aj ich ťažná sila, ktorá bola v danom období veľmi dôležitou súčasťou celkovej úžitkovej hodnoty zvierat. Po druhej svetovej vojne, najmä v 70. rokoch 20. storočia, je plemeno zapojené do zošľachtovacieho kríženia s použitím výkonných mliekových plemien – ayrshire, MRI, červenostrakaté nížinné a neskôr aj červenostrakaté holštajnské plemeno. Krízence mali oproti čistokrvným plemenám vyššiu mliekovú úžitkovosť aj lepšie utvárané vemená. Na druhej strane došlo k výrazným rozdielom oproti pôvodnému typu zvierat. Ešte na konci 80. rokov minulého storočia sa u nás chovalo viac ako 90 000 pinzgauských kráv, vrátane rôzopodielových krížiek. Spoločenské a politické zmeny po roku 1989 zvýšili tlak na produkciu mlieka, a tak bolo plemeno postupne vytláčané na okraj chovateľského záujmu. Pre podporu záujmov chovateľov bol založený Zväz chovateľov pinzgauského do-

bytka na Slovensku – družstvo, ktoré vykonáva svoju činnosť až do súčasnosti. Príkladom záchovania a využívania genofondu a špecifických vlastností plemena je napr. južná Afrika, Austrália, USA, Kanada, Dánsko. Svet pozná jeho genetický a úžitkový potenciál a kultúrno-historický význam.

Plemeno má svoj potenciál

Pinzgauský dobytok patrí do skupiny horských plemien kombinovaného úžitkového typu. Z kraniologického hľadiska patrí do skupiny krátkohlavého (brachycefálneho) dobytka. Vyniká konštitučnou pevnosťou, dlhovekostou a mimoriadnou adaptabilítou na rozdielne výrobné podmienky, čo podmienilo jeho uplatnenie v mnohých krajinách sveta. V Rakúsku, Taliansku, Nemecku, Rumunskej a na Slovensku sa dlhodobo choval pre potreby produkcie mlieka aj mäsa. Zmenené ekonomickej podmienky spôsobili, že mnoho chovateľov v týchto krajinách prešlo v ostatných rokoch na systém chovu dojčiacich kráv, kde našlo pinzgauské plemeno výborné uplatnenie kvôli dobrej mäsnatosti zvierat, no najmä vynikajúcej mliekovosti pinzgauských kráv, čo ich predurčuje aj pre potreby úžitkového kríženia do materskej pozície. V miemourápskych krajinách sa chová výlučne ako mäsové plemeno, pričom jeho mäso je považované za jedno z najkvalitnejších. Populácia pinzgauského plemena na Slovensku je v súčasnosti rozdelená na dve skupiny. Prvú tvoria zvieratá chované ako kombinovaný dobytok, v druhej sa uplatňuje systém chovu dojčiacich kráv. Pinzgauský dobytok je plemeno stredného telesného rámcu s hmotnosťou dospelých kráv 550–650 kg a plemenných bykov 1 000–1 100 kg. Má korektnú stavbu tela, s dobrým osvalením a pevnými končatinami. Základným charakteristickým znakom plemena je jeho sfarbenie. Požadovaná

Šampión výstavy AX 2008 – plemenný býk č. AT000284230807, NERO (št. register: NUS-001), plemeno pinzgauské, narodený: 26.5. 2004, otec: NUSIL, matka: SONJA (maximálna laktácia /5./ - 12 960 kg mlieka, priemer 8 laktácií - 9 975 kg mlieka), živá hmotnosť: 1 170 kg, majiteľ Slovenské biologické služby, a.s., Banská Bystrica.

Šampiónka pinzgauského plemena AX 2012 - krava č. SK 000800673406, maximálna laktácia /1./ 6 791 kg mlieka; 3,67 % bielkovín, 3,56 % tuku; chovateľ AGRIA Liptovský Ondrej, a.s.

je višňovo-červená až gaštanovo-hnedá farba s typickou bielou kresbou, ktorá začína na kohtíku, prechádza celou chrbtovou líniou až do oblasti medzinožia, odkiaľ pokračuje až do hrudnej a prsnej oblasti. Typické sú aj tzv. biele „manžety“, ktoré sa vyskytujú v oblasti predlaktia a predkolenia. Hlava je bez bielej pigmentácie (prípadné výrazné biele škvŕny na hlave sú znakom kríženia s inými plemenami). Profesor Pšenica uvádzá nasledovnú zásadu týkajúcu sa sfarbenia pinzgauského plemena: „žiadna biela v červenej a žiadna červená v bielej“. Paznechty sú tmavo pigmentované, rovnako ako aj konce rohov. Mulec je bridlicovej farby. V Rakúsku sa vyskytujú aj čierne sfarbené jedince s bielou kresbou, avšak na Slovensku sa uvedená varieta nechová.

Plemenň štandard vyžaduje od kráv v prvej laktácii produkciu 3 900-4 300 kg mlieka (3,30 % bielkovín). Kravy vo vyšších laktáciach by mali dosahovať úžitkovosť 4 000-5 500 kg mlieka (3,30 % bielkovín). Od pinzgauských kráv sa vyžaduje dlhý produkčný život (4-5 laktácií) a dobrá plodnosť (medziobdobie kratšie ako 400 dní). Kvalitne odchované jalovice by sa mali po prvýkrát priprúštať vo veku 19 mesiacov pri živej hmotnosti 400 kg. Podľa našich aktuálnych zistení sa ako vhodný vek pri prvom otelení javí 29 mesiacov (Huba, Ryba a kol., 2015). Žiaľ, v súčasnosti nie je dostatočne využitý potenciál plemena, hlavne pokial ide o nepriame úžitkové vlastnosti (dlhovekosť, plodnosť a pod.) Dôležitá je aj dobrá výkrmnosť a jatočná hodnota

Tabuľka č.1: Vývoj veľkosti populácie pinzgauského dobytka, počtu registrovaných čistokrvných kráv (PO) a kráv registrovaných v mäsovom programe (M).

	2009	2010	2013	2014	2015
Veľkosť populácie	cca 14 000	cca 13 000	12716	10 166	9 883
Oddiel PO	1415	1141	975	959	888
Oddiel M	986	828	455	532	695

vzierať určených pre produkciu mäsa. Býky vo výkme by mali dosahovať priemerné denné prírastky na úrovni viac ako 1 100 g. Jatočná výťažnosť by sa mala pohybovať nad úrovňou 58 %. V chovoch dojčiacich kráv by teľatá mali dosahovať denné prírastky ž.hm. na úrovni 900 g a viac.

Budúcnosť je v rukách samotných chovateľov

Pinzgauske plemeno prešlo v ostatných desaťročiach vari najvýraznejšími zmenami zo všetkých plemien dobytka chovaných na Slovensku, najmä čo sa týka početnosti. Z dominantného plemena severného a severovýchodného Slovenska sa postupne stala limitovaná populácia, ktorú môžeme z hľadiska početnosti označiť ako ohrozenú. Z výlučne kombinovaného typu sa postupne v niektorých chovoch začalo prechádzať na mäsový typ chovaný v systéme dojčiacich kráv (tabuľka 1). Tieto zmeny sa nevyhnutne odzrkadľujú v realizácii šľachtiteľského programu, keďže výberová základňa plemena je výrazne obmedzená. Napriek pomerne negatívnej tendencii v početnosti vzierať si plemeno stále zachováva priazeň u svojich dlhodobých chova-

teľov a sú zakladané aj nové chovy často v oblastiach, kde sa v minulosti nechovalo. Najväčším chovateľom kombinovaného typu pinzgauského plemena u nás, a zároveň na celom svete, je spoločnosť AGRIA Liptovský Ondrej, a. s. Z dôvodu ohrozenosti je plemeno v súčasnosti zaradené medzi plemena podporované v rámci Programu rozvoja vidieka, podopatrenia Chov a udržanie ohrozených druhov zvierat. Podľa analýz NPPC-VÚŽV Nitra sa pinzgauský dobytok javí ako najvhodnejšie plemeno do extenzívneho systému chovu. Ten sa vyznačuje nízkymi nákladmi (4 €/kŕmny deň), maximálnym využitím objemových krmív (pastva dojníc a jalovíc), výrobou regionálnych špecialít (nite, korbáčiky, syry, jogurty) a ich predajom z dvora.

Ing. Ivan Pavlík, PhD.¹, Ing. Ján Tomka PhD.¹,
Ing. Ján Huba, CSc.¹, Ing. Ján Paciga, PhD.²,
prof. Ing. Jozef Bulla, DrSc.³

¹NPPC – VÚŽV Nitra

²Zväz chovateľov pinzgauského dobytka na Slovensku – družstvo

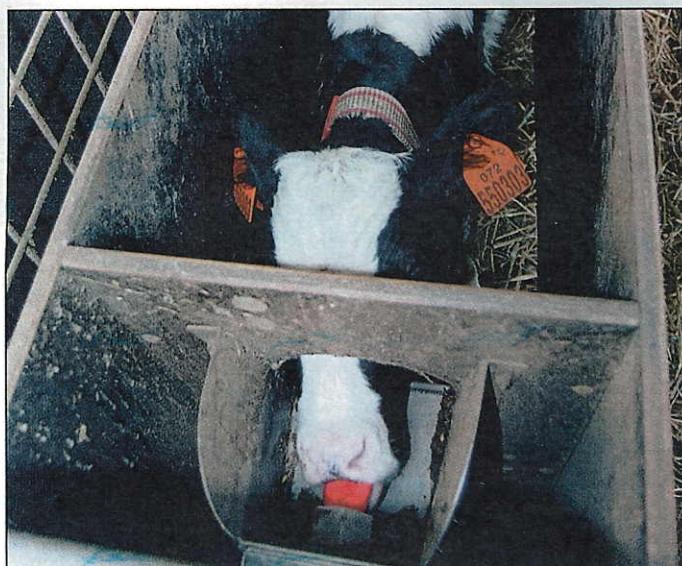
³SPU v Nitre

Snímky: Ján Huba a Marián Dukes

Telacia mama

je názov projektu nemeckých študentov na univerzite v Rostoku, ktorí sa venovali odchovu teliat. Cieľom štúdie bolo porovnanie skupiny teliat, ktoré dostávali denne trikrát 2,5 litra mlieka so skupinou kŕmenou ad libitum napájacím automatom firmy Urban. Niektoré telatá vypili až 21 litrov mlieka denne. Obavy z hnačiek pri väčšom množstve mlieka sa nepotvrdili. Telatá, ktoré dostávali mlieko ad libitum boli menej hektické, mali výšie prírastky živej hmotnosti, boli bdelé a mali lesklú srst.

www.agrarheute.com

Nové poznatky v metabolizme železa

boli tému veterinárnej konferencie v nemeckom Hannoveri. Železo ako základný stopový prvk sa ošpaným dodáva krmivom. Transport železa z buniek ako napríklad z červených krviniek do krvného riečiska sa vykonáva s pomocou ferroportínu – transmembránového proteínu. Vedci zistili, že uvoľňovanie železa z buniek do krvného obehu sá znížuje, keď je v pečeni vytvorený hepcidín označovaný aj ako hormón metabolizmu železa. Hepcidín spomaľuje a pozastavuje prechod železa z buniek do krvného obehu. Na konečné vyhlásenie je nutné ale vykonať ďalšie výskumy v tejto oblasti.

www.topagrar.com

